

BILIM HÁM MAMANLIQTI BAHALAW AGENTLIGI

Bilimninga ishon va muvaffaqiyatga erish!

BILIM HÁM MAMANLIQTI BAHALAW AGENTLIGI

ULIWMA ORTA BILIM BERIW MEKTEPLERI, AKADEMIYALIQ
LICEYLER HÁM KÁSIP-ÓNER KOLLEDJLERI OQÍWSHILARININ
ULIWMA BILIMLENDIRIW PÁNLERI BOYINSHA
OLIMPIADASININ IV (RESPUBLIKA) BASQISHI
QATNASIWSHILARI USHIN

QARAQALPAQ TILI HÁM ÁDEBIYAT
PÁNINEN
TEST TAPSIRMALARI KITABI

Qatnasushinin familiyasi, atı hám ákesinin atı

Qoh

Bul test variantı 30 (1-30) test tapsırmalarınan ibarat.

Kitap jabıq hám ashıq túrdegi test tapsırmaların óz ishine aladı. Test tapsırması ushın ajratılğan ball hárbir test tapsırmasında jazıp kórsetilgen.

Jabıq túrdegi test tapsırmalarında berilgen tórt juwaptan bir juwaptı tańlaw hám juwaplar betine tańlangan juwapqa sáykes bolğan háripti (A, B, C yaki D) tapsırmanıń qatar sanına sáykes orıńǵa jazıw kerek.

Ashıq túrdegi test tapsırmalarınan juwabın juwaplar betindegi tapsırmanıń qatar sanına sáykes orıńǵa tolıq hám anıq jazıw kerek.

Sáykeslendiriwdi talap etiwshi jabıq test tapsırmaları ushın ulıwma altı (A-F) juwap variantları berilgen bolıp, úsh tapsırmaǵa (28, 29, 30-test tapsırmaları) usı juwaplar arasınan sáykes túrde birewden durıs juwap tańlanadı hám juwaplar betine belgilenedi.

1. [0,9 ball]

Tómende berilgen mısallardı oqıń.

- 1) *qırma – turma;*
- 2) *jaba – japa;*
- 3) *sora – sona;*
- 4) *awıl – ayıl;*
- 5) *jarıq – sharıq;*
- 6) *shana – shama.*

Únsiz jubayı joq únli dawıssız seslerdiń **máni ayırıwshılıq xızmetinde kelgen** sózlerdi anıqlań.

- A) 2, 4, 6 B) 1, 2, 5 C) 3, 4, 6 D) 1, 3, 5

2. [1,7 ball]

Qaysı gápte ajratıp kórsetilgen sóz basqa orınlarda **ráwısh sóz shaqabı sıpatında** da qollanıladı?

- A) *Tınıq suwda kóringen máyda shabaqlardı uslap ıdısqı saldı.*
- B) *Ay süttey jarıq. Japıraqlardıń sıtrılısı, suwdıń sıdırlılısı esitiledi.*
- C) **Kókke** boy sozǵan aq terekler saptadı áskerlerdey bolıp tur.
- D) *Háwesim kelgeni, porım kiyingen astında bolsa jańa mashina.*

3. [1,7 ball]

-ın/-in qosımtası forma jasawshı qosımta xızmetinde qollanılğan mısallardı anıqlań.

- 1) Anasın kórip qızın al, tabaǵın kórip asın ish.
 - 2) Shıpakerge kórin, bul júrisiń jaqsı emes!
 - 3) Egin ekpey elge ókpeleme, tógin tókpey jerge ókpeleme.
 - 4) Jupargúl úyin qattı saǵındı.
 - 5) Jeń túrindi jigitler, qayıspaytuǵın polat bilekler.
- A) 2, 5 B) 2, 6 C) 1, 3 D) 4, 5

4. [1,7 ball]

Qaysı gápte kóp noqattıń ornına **gáptiń mazmunına sáykes sóz** tawıp qoyılsa, feyil awıspalı mánili boladı?

- A) *Poezd jaqınlap qalǵan soń, onıń sońǵı ... esitpedi.*
- B) *Shıraylı shıqqan kestegin kórgende ... jaynadı.*
- C) *Erkin ekewimiz juwan shaqalarǵa asılıp ... órmeledik.*
- D) *Taslı japtıń jaǵasına ósken qalıń qamıslar ... orıldı.*

5. [2,4 ball]
- Tómenдеgi sintaksislik shártli belgige iye qurılımdaǵı gápti anıqlań.
- ~~~~~ - - - - - , ~~~~~ - - - - - .
- A) Suliwshıqtan kelgen hayal asıqpay sóyledi, al jaǵımlı dawısı pútkilley ózine shayda etti.
- B) Quslardıń júǵırlısı meni tań qaldırmasa da, jasılıqqa búrkengen bostan maǵan ráhát baǵıshladı.
- C) Kúnge shaǵılısqan kózim hesh nárseni kórmey qaldı, samolyottıń sestı biraz páseye basladı.
- D) Balıqshı jigit qayıqqa sekirip mindi, onıń balaları da kishkene bolıwına qaramay sekirip mindi.
6. [2,4 ball]
- Juwaplarda berilgen mısallardı gáp aǵzalarına tallań.
- Dúzilisine qaray keńeytilgen **pısıqlawısh** ushırasatuǵın gápti anıqlań.
- A) Jumagúl ekewimiz jılan iz ayaq soqpaq penen áńgimelesip júrip kiyatırımız.
- B) Ol maǵan qońıraw etkende, jaǵımlı dawısın esitiwden juregim toqtap qala jazladı.
- C) Ol ózin adamlar iygiliǵı ushın xızmet qılatuǵın nárseni oylap tabıwǵa tayarladı.
- D) Úlken keń oypattıń ishinde jelkildesip irǵalıp ósken ǵawashalar jawdırasıp tur.
7. [2,4 ball]
- Teń baǵımınqılı **qospa gápti** anıqlań.
- A) Geyde kúnniń nuri tósin qıtıqlaǵanday, qara bult oynap shıǵıp jılıssa, shaqmaq shaqqanday, álem júzi jarq ete qaladı.
- B) Qır átirap kem-kemnen jaqtılanıp, jasıl lipasına bólengen lalazar jerler qulpirıp, onı tań qalarlıq tábiyǵıy sáni ashıldı.
- C) Biz ilgerilegen sayın, ızǵırıp esken samal qáhárin kúsheytip, kók-kóńbek qulpirǵan ósimliklerdiń túsi ózgere basladı.
- D) Atızlardıń qır dógeresine túrli gúller egilgenlikten, átirap álwan túske dónip, egislikler de, sheller de shıraylana túsken.
8. [2,4 ball]
- Kóp noqattıń ornına tiyisli dánekerler qoyılǵanda, dizbekli qospa gáptiń quramındaǵı jay gápleri **izbe-izli mezgilleslik qatnasta baylansatuǵın** misaldı anıqlań.
- A) Seytjan taqatı taq bolıp qaytadan turdı . . . , ol úlken naǵıslı qapınıń janına kelip ishkerige qulaq saldı.
- B) Bilim hám óner úyreniw iyne menen qudıq qazǵanday mashaqatlı boladı . . . hárkim bile bermeydi.
- C) Sal aǵıstıń páti menen ıǵıp baratır, . . . men bolsam ústi-basım suw-suw bolıp, izinen quwıp baratırman.
- D) Baqshadaǵı gúllerdiń dimı qalmaq tógilip qalǵan . . . esheyinde tınbaytuǵın gúbelekler de kórinbeydi.
9. [2,4 ball]
- Tómenдеgi qurılımǵa sáykes aralas qospa gápti anıqlań.
-
- A) Báhár máwsimi kelip, jap, salmalarda suwlar ılayıp aqqan soń, kólge quyıp turǵan ózektiń saǵası janlanıp edi, kólde qayta tirishilik baslandı.
- B) Hárqanday shiyelenisken túyin aqıl menen sheshiledi, eger qay jerde aqıl húkimlik súrmese, sol jerde insap bolmaydı, bul – tirishilik zańı.
- C) Barlıq kiyim-kensheklerin chemodanlarǵa túyistirip, Gúlsánem endi jolǵa atlanaman degende, aspan túnerip, jamǵır simfoniyası háwij aldı.
- D) Ataq kerek emes, biyhuwda nárese ekenin ol álleqashan bilgen, biraq Nazlı maqtaw sózler menen marapatlaǵanda, sanasım jıllı sezim biyledi.

10. [0,9 ball]

Dástanda garrılar tárepinen:

– *Aqqan suwım saǵası,
Saǵam aman bar ma ediń?
Máwjiregen daraq miywesi,
Miywem aman bar ma ediń?
Quwraǵan tawdıń giyası,
Giyam aman bar ma ediń?* – dep qaysı
qaharmangá isenim artıp ayıladı?

- A) Qoblan B) Bozuǵlan C) Alpamıs
D) Máspatsha

11. [1,7 ball]

Dospanbet jıraw tárepinen:

*Aylanıp aqqan aq Jayıq,
At salmay óter kún qayda?
Esigi biyik Boz orda,
Eńkeymey óter kún qayda?* – dep jazıladı.

Onda jıraw neni súwretleydi?

- A) awır miynetten nalınıw
B) watan saǵınıshı
C) ótkenge ókinish
D) ıshqı dárti

12. [1,7 ball]

Ótेश shayırdıń “Shermende” qosıǵıman alınǵan úzindini oqıń.

*Haramlıqqa ishiń tolsın,
Bara-bara gúliń solsın,
Shermende atıń qutlı bolsın,
Quda urǵan sen, shermende.*

Satırada Izimbet ne ushın qatań singá almadı?

- A) Jalataylıq penen adamlardan pul jıynap alǵanı ushın
B) Sonsha jerleri bola turıp onnan paydalanbaǵanı ushın
C) Biyhuwda ısırapgershilikke jol qoyǵanı ushın
D) Kúnlikshilerdiń miynet haqısın bermegeni ushın

13. [1,7 ball]

Tekstti oqıń.

*Shekilgen imladek qashı qarası,
Yuzinde shalınur zulı zıyası,
Shamshi qamar kibi husni-zıbası,
Sonıunday qızları bar Shımbaydıń.*
(Qazı Máwlik “Shımbay bayazı”)

Astı sızılǵan qatar boyınsha berilgen durıs talqılawdı ańqlań.

- A) Juldızlarday jarqın kelbetli qız súwretlengen.
B) Peri sıpat qızdıń jamalı súwretlengen.
C) Nazlı qıymıl-qozǵalı haqqında ayılǵan.
D) Qızdıń kórki quyashqa, ayǵa teńelgen.

14. [2,4 ball]

“Muǵallıngge raxmet” povestinen alınǵan úzindini oqıń.

Onıń ústine meniń menen jas Gúlay degen qızı bar Seralı degen qońsımızdıń aǵama kelip, jánjel kótergeni de aǵama qamshı boldı. Ásirese, sol qońsınıń mınaw sózleri aǵama da, maǵan da battı:

– *Mátmurat, balańa kúshiń jetpese, áke bolıp ne qılasań?! – dedi gıjınip. Bunnan keyin aǵam kúta qáhárlep, erteńine meni oqıwǵa jıbermey-aq qoydı.*

Seralınıń Mátmuratqa bulay ashıwlanıwınıń **sebebi ne** edi?

- A) Mátmurat penen hayalı muǵallım kelgende balasın júktiń arasına jasırıwı.
B) Sársenbaydıń túnde urlıqqa túsip, jambasınan shansılıwı.
C) Turdımurat, Sársenbay hám Gúlay úshewiniń skald urıların áshkaralawı.
D) Turdımurattıń muǵallımdi ertip toǵayǵa jasırınǵan balalardı kórsetiwı.

15.

[2,4 ball]

I.Yusupovtıń “Tırnalar” qosıǵınan alınǵan úzindini oqıń.

*Ál hawada qanatların taldırıp,
Jat mánzilge sapar shekken tırnalar,
Ayrılıq dártine bizdi qaldırıp,
Shadıǵımdı alıp ketken tırnalar.*

Shayır qanday jaǵdaydı súwretleydi?

- A) taslap baratırǵan jaslıq shaqtı
- B) ashıqlardıń hijran azabın
- C) ekologiyalıq apatshılıqtı
- D) máwsimlerdiń almasıwın

16.

[2,4 ball]

“Teńin tapqan qız” pyesasındaǵı qaysı obrazǵa berilgen **sıpatlama durıs?**

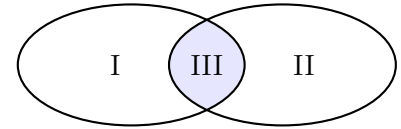
- A) Sálmen – ádillik ushın gúresiwge tayar jańasha pikirleytuǵın jigit.
- B) Máriyam – mal-dúnya menen hesh isi joq mehriyban ana.
- C) Tillaxan – baslı obrazlardan biri bolsa da, óziniń jeke pikirine iye emes qız.
- D) Sháleke – topas bay bolsa da eldiń dástúrin húrmet etetuǵın kisi.

17.

[2,4 ball]

Eyler-Venn diagramması tiykarında durıs berilgen juwaptı **anıqlań.**

T.Qayıpbergenov “O dúnyadaǵı atama xatlar” M.Nızanov “Eki dúnyanıń áweresi”

- a) Shıǵarmada dúnya jaralǵalı insaniyattıń ayaǵına tusaw bolıp kiyatırǵan jaǵımpazlıq, alımsaqlıq, dúnyaparazlıq, paraxorlıq, jalaxorlıq usaǵan unamsız illetler ótkir sıǵa almadı.
 - b) Shıǵarma xaqımız basına dónip turǵan ekologiyalıq apatshılıqtıń aldın alıw hám onnan qutılıw ideyasına arnaladı.
 - c) Ğárezsiliktiń dáslepki jıllarında dóretilgen shıǵarma.
 - d) Avtor Artıq, Ótexan, Asqar, Sárdar hám Nasırlardıń obrazların jaratıw arqalı insapsızlıqtan jerkeniwge, oǵan qarsı gúresiwge shaqıradı.
 - e) Dóretpeniń jazılıw sebepleri, ondaǵı oy juwmaqları bul shıǵarmanı Danteniń “Iláhiy komediya”sına tipologiyalıq jaqtan biraz jaqınlastradı.
- A) I-a, e; II-c, d; III-b B) I-a, d; II-b, e; III-c
C) I-b, e; II-a, d; III-c D) I-c; II-b, d, e; III-a

18.

[0,9 ball]

Gápti oqıń.

*Edige aǵay sarı qumǵa búrkeli jatqan
jerlerdiń sırın mına sahrayulardan góre jaqsı
biledi.*

Tirkewish ózi **dizbeklesip kelgen sóz benen qanday mánide qollanılǵanın** anıqlań.

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

19. [1,7 ball]

Tómende berilgen gápti sóz dizbeklerine tallañ.

Dúyshen qansha tırıssa da kópır salıwǵa aǵash taba almadı.

Gápten **tolıqlawısh qatnastaǵı** sóz dizbegin anıqlañ.

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

20. [2,4 ball]

Tómende berilgen tekstti oqıń.

*Tınaxmet sultanǵa bir maydan tigilip turdı da
– Alıp tarlannan aqıl da, aybath da
tuwıladı. Allataala aqıldı da, parasattı da,
kúshiti de bir ózińe úyip-tógip bere qoyǵan eken.
Pesheneń jazıq jolıń jarıq eken. Kem bolma.
Túpálám! dedi.*

(K.Mámбетov “Topalań”)

Úsh orında túsirilgen irkilis belgisin tiyisli orınǵa qoyıń hám juwaplar betine izbe-iz jazıń.

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

21. [0,9 ball]

Xalıq erte zamanlarda geypara awırǵan adamlardı ótkir, sıyqırlı sózler aytıw arqalı da kesellikten emlewge boladı dep esaplaǵan. Kóbinese **er balalar awırǵanda aytilatuǵın aytımdı** anıqlañ.

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

22. [0,9 ball]

Qaysı dástanda avtor tárepinen negizinen tórt túrli másele – Ádalát, Dáwlet, Aqıl, Qanaat ortaǵa qoyılıp, eldi basqarıw ushın usı tórt talap oǵada zárúr ekenligi kórkem sóz etiledi?

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

23. [0,9 ball]

Úzindini oqıń.

*Men ala almaspan buzıq aqıldı,
Tarpıwǵa ushırap essiz qalsam da.
Dostım sındırarman “qıysıq shaqıdı”,
Bul aspan astında dossız qalsam da.
(T.Mátmuratov “Shayır tábiyatı”)*

Uyqas túrin anıqlañ.

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

Berilgen tekstti oqıń hám tómenдеgi eki tapsırmanı usı tekst tiykarında orınlań.

Tún qanday jaqsı máhál! Kúni menen sharshaǵan janlı tábiyat harǵın dem aladı. Átirap jum-jirt bolıp, qulaǵıńnıń dógerinde kólegeylep júrgen súyirshibınnıń ızıldısı, qayaqtadur ayaq astında bólip-bólip shırılдаǵan shegirtkelerdiń sestі túngi máhálge sán beredi. Keshki salqın hawadan toyıp-toyıp jutıp, janıń ráhátlanadı.

(M.Nızanov “Muhabbat qosıǵı”)

24.

[0,9 ball]

Tekstten qospa sózlerdiń jazılıwına baylanıslı **imlalıq qátelikti** tabıń hám dúzetip jazıń.

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

25.

[0,9 ball]

Tekstten buwın únlesligi saqlanbaǵan sózdi tawıp, **imlalıq jaqtan dúzetip jazıń.**

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

Berilgen tekstti oqıń hám tómenдеgi eki tapsırmanı usı tekst tiykarında orınlań.

Otırǵanlardıń hámmesi Aydostıń awzın baqtı.

Aydos júdá jaylıq penen bas kóterdi.

– Ótken ómir jolıma názer salsam, birádarlar, “Jashq – tenteklik” degen gáptiń irashıǵına isenishim artadı. Saǵası baylanǵan salmanıń balıǵında kózsiz órlegen kisi dalada qaladı degen qulasaǵa keldim.

– Sonda órlemeńiz, – dedi bir **dawıs**.

– Bir men emes, birádarlar. Hámmemiz órlep júrmiz. Ya el, ya ózimiz qırǵa shıqqan balıq bolamız ba dep qorqaman.

Birazları usı pikirde júirse kerek, olardıń ásten-ásten dem alǵanınan basqa heshteńe esitilmey qaldı. Úy iyesiniń dawısı húkimlik súrdi:

– Eger, birádarlar, tar salmalar qosılıp bir dárya bolsa, kishigirim shabaqtıń órlegeni, shorshıp túsip suw ılayıtqanı, tolqın turǵızǵanı bilinbes edi.

(T.Qayıpbergenov “Baxıtsızlar”)

26.

[0,9 ball]

Tekstte astı sızılǵan sóz qanday **kórkemlew quralı** sıpatında qollanılǵan?

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

27.

[0,9 ball]

Tekstte Aydostıń sózlerinen **tildiń tazalıǵın buzıp turǵan** elementti anıqlań.

Juwap: _____

Dıqqat! Juwabıńızdı juwaplar betine kóshirip jazıń.

28-30.

Berilgen tapsırmalardı mısallar menen sáykeslendiriw arqalı ornlań. Hár bir tapsırma bir-birin tákirarlamaytuǵın bir durıs juwapqa iye.

Tapsırmalar	Mısallar
<p>28. [1,7 ball] Qaysı gáptegi tirkewishtiń ornına tiyisli seplik qosımtası qollanılса, stillik jaqtan qátelik bolmaydı?</p>	<p>A) Qulaǵına ay tárizli altın sırǵa, jalt-jult ettirip, túsirmesten taǵıp júr, qızım. B) Sol waqıyalar kóz aldınan bir-bir ótip kirpik qaqpay-aq, tań qulan iyek bolıp aǵardı. C) Jańa taqırıqlar menen tanısıp, onı ózlestiriwdiń qıyınlıǵınan miyińde mıs qaynaydı. D) Bizdiń awıldın arqa tárepi kósilip turǵan keń jazıqlıq, arǵı ushı aspan menen tutasadı. E) Ańshılıq hám bir baxtıbay sawda: geyde ırısıń mol, geyde ót qaqpaytuǵın da kúnler boladı. F) Aeroporttan shıǵıp, avtobus penen awılǵa jol alǵanımda shamalı kózgir alıppan.</p>
<p>29. [1,7 ball] Qaysı gáptegi frazeologizm stillik jaqtan naduris qollanılǵan?</p>	
<p>30. [1,7 ball] Qaysı gápte stillik jaqtan gáp mazmunına úylespeytuǵın sóz ushırasadı?</p>	